

KO MIR REŠUJE ŽIVLJENJA: ZAKAJ SO UJEDE TAKO OBČUTLJIVE ZA ČLOVEŠKE MOTNJE

// Tomaž Mihelič

Vrstam, ki so že tako redke in ogrožene, kot je denimo **PLANINSKI OREL** (*Aquila chrysaetos*), lahko prav motnja s strani človeka naredi ogromno škode.

foto: **Andrej Tavčar**

Ujede veljajo za simbol moči in mogočnosti. Ko opazujemo planinskega orla (*Aquila chrysaetos*), ko kroži visoko nad gorami, ali ko sokol selec (*Falco peregrinus*) švigne ob pečini, se zdi, da jim nič ne more do živega. A resnica je precej drugačna – ujede so presenetljivo ranljive. Ne ogrožajo jih le velike spremembe v prostoru, s katerimi izgubljajo življenjski prostor, ali pa v infrastrukturi (električni vodi ali vetrnice), temveč tudi nekaj veliko bolj vsakdanjega in pogostega: človekova navzočnost in vznemirjanje. Vrstam, ki so že tako redke in ogrožene, lahko prav motnja naredi ogromno škode.

ZAKAJ SO UJEDE TAKO OBČUTLJIVE ZA MOTNJE?

Ujede so tipični K-strategi. To pomeni, da imajo malo mladičev, v skrb zanje pa vlagajo ogromno energije. Imajo dolgo življenjsko dobo in navadno pozno spolno dozori. Na spremembe v okolju se odzivajo in prilagajajo zelo počasi, njihove populacije pa so po naravi stabilne. So zelo tekmovalne za vire, zato navadno močno teritorialne. To pomeni, da je vsak

odrasel osebek, ki se razmnožuje, pa tudi vsak gnezditveni poskus, za populacijo izjemno dragocen.

Poleg tega imajo ujede še vedno vgrajen refleks nevarnosti kar zadeva človeka. Evolucijsko gledano jim je človek pomenil plenilca: množično so jih streljali, zastrupljali in preganjali kot »škodljivce«, zato se na navzočnost človeka praviloma odzivajo z begom. Tudi v primeru gnezdenja raje zapustijo gnezdo, kot da bi tvegale življenje. Kljub temu, da so v sodobnem času ujede po večini zaščitene, pa divji lov in vzporedno vedno učinkovitejše orožje, pripomočki in tehnike lova tudi danes vlivajo močan strah pred človekom. Žal namreč tudi pri nas rentgenski posnetki poginulih ujed kažejo na primere, ko so bile te ustreljene s strelnim orožjem. Pri tem niso izjemali tako redke vrste, kot je planinski orol.

KO TUDI DOBRA NAMERA LAHKO ŠKODI

Zaradi omenjenih razlogov navzočnost človeka v naravi nehote močno vpliva na ujede. Z močnim porastom človekovih dejavnosti na prostem se tako danes soočamo s povsem novimi izzivi varstva, vpliv človekovega vznemirjanja na prostoživeče živali pa je postal pereč globalni naravovarstveni problem. Ob povečanem obsegu predvsem prostočasnih dejavnosti se povečuje število interakcij med ljudmi in prostoživečimi živalmi, kar seveda najbolj vpliva na plahe, ogrožene vrste. Čeprav večina ljudi ne misli nič slabega, lahko prav te običajne dejavnosti v naravi močno vplivajo na ujede. Pohodniki se lahko nevede približajo gnezdu planinskega orla, plezalci uporabljajo isto pečino kot sokol selec, ali pa jadralni padalci izkoriščajo vzgornike tik ob pobočju z gnezdom.

Človekovi vplivi v naravnem okolju se lahko kažejo na številne načine, od spremembe rabe habitatov vrste in njenega razporejanja v prostoru, zmanjšanjem gnezditvenem uspehu ali celo preživetju posameznih osebkov ali celotnih populacij.

Jadralni padalci in ujede izkoriščajo iste vzgornike in se v zraku pogosto srečujejo. Vendar na občutljivejših območjih, denimo v bližini pobočij z gnezdi, prisotnost jadralcev ima lahko negativne posledice na potek gnezditve.

foto: **iStock**

Vplivi so lahko še toliko večji, kadar se človek pojavlja v habitatih, kjer ga pogosto sploh ni. Zaradi tega hoja po brezpotjih ali plezanje v skalovju živali še bolj vznemiri. Če se tovrstna dejavnost pojavlja dalj časa brez prekinitev, pa so lahko že enkratni obiski uničujoči. Kadar se časovno ujemajo še z dodatnimi razlogi, ki stimulirajo eno ali drugo vrsto k izbiri istih območij, so lahko učinki še toliko bolj obsežni. Tako prihaja npr. do pogostih negativnih interakcij v toplih primorskih plezališčih, ki jih plezalci uporabljajo predvsem v najbolj občutljivejšem zgodnjem obdobju gnezdenja, tik pred ali med poleganjem jajc.

Topla primorska plezališča plezalci uporabljajo predvsem v najbolj občutljivejšem zgodnjem obdobju gnezdenja ptic, tik pred ali med poleganjem jajc. To ima lahko negativne posledice za gnezdenje **SOKOLA SELCA** (*Falco peregrinus*).

foto: **Sara Cernich**

FOTOGRAFIRANJE KOT RESNA GROŽNJA

Fotografija ptic je predvsem prostočasna dejavnost, ki je prav tako v porastu. Tehnologija in standard omogočata, da je oprema dostopna izredno širokemu krogu ljudi, predvsem socialni mediji pa stimulirajo dejavnost in so tudi njeno pomembno gonilo. To povzroča, da imamo v naravi veliko fotografov z zelo različnim, pogosto tudi slabim predznanjem o živalih, ki jih fotografirajo. Ker so ujede zelo privlačna tarča in ker se jim ljudje običajno težko približamo, se fotografi pogosto zatekajo k fotografiranju na gnezdu. Navzočnost človeka ob gnezdu pa praviloma zelo negativno vpliva na gnezditev. To izhaja že iz same izbire gnezdišč, saj ujede za gnezditev vedno izbirajo odročne kraje, bližina fotografa pa tako zelo vpliva na trenutno in bodoče gnezdenje, da lahko pari opustijo gnezdišča tudi v naslednji sezoni. Za orla ali sokola ni razlike med plenilcem in fotografom – vsako približevanje gnezdu jima pomeni nevarnost, na katero se kajpak hitro odzoveta. Predvsem fotografi z manjšim znanjem o vrstah naredijo največ napak in so tudi najbolj prepričani, da živali niso škodovali. Njihovo

Izjemo pomembno je, da kot družba sprejmemo načelo, da ujed na gnezdu ne fotografiramo.

poznavanje ekologije in etologije vrste jim pač ne omogoča zaznati sprememb v vedenju osebkov, zaradi želje po »ulovu« pa pogosto vztrajajo, tudi če se splašena žival noče vrniti na gnezdo. Čuti ujed močno prekašajo človeške, zato ptice navadno hitro zaznajo tudi zelo izkušene fotografe, ki se skušajo prikriti ob gnezdu. Zato je izjemo pomembno, da kot družba sprejmemo načelo, da teh vrst na gnezdu ne fotografiramo.

Prostočasne aktivnosti v naravi so postale že tako razširjene, da bo vedno bolj ključno zagotavljanje miru na vseh področjih (npr. pohodništvo, plezanje, jadrsko padalstvo). Vsak posameznik lahko stori največ s tem, da skuša sam napraviti čim manj škode pri svojem početju in da čim manj stimulira druge za tovrstno delovanje. Če se bomo sami odpovedali hoji po osamljenih brezpotjih ali fotografiji ujed na gnezdu, bomo naredili pomemben korak. Drugega lahko naredimo, če ljudi, s katerimi smo v stiku, ozavestimo o tovrstni problematiki. Že kratek opozorilni komentar namesto »všečka« na socialnih omrežjih lahko začne spreminjati vzode, ki trenutno delajo te dejavnosti tako množične.

Navzočnost fotografa v bližini gnezda tako zelo vpliva na trenutno in bodoče gnezdenje, da lahko pari opustijo gnezdišča tudi v naslednji sezoni.

foto: **iStock**